

ОГЛЯДИ І РЕЦЕНЗІЇ

О.О. Маленко, В.А. Борисов

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ТЕКСТ У ВИМІРАХ ЧАСУ Й ДИСКУРСУ

(Галина Наєнко. Науковий текст середньоукраїнського періоду в лінгвостилістичному, текстолінгвістичному й комунікативно-функціональному висвітленні. — К. : «Освіта України», 2013. — 404 с.)

Увага сучасних мовознавців до наукового тексту як лінгвокомунікативного феномену зумовлена синхронними стратегіями вивчення мови в її когнітивно-функційному аспекті. Процес творення наукового тексту, особливості його формально-змістової й вербальної організації розглядаються сьогодні в контексті суголосних *дослідницьких тенденцій доби*, зумовлених світоглядними й власне науковими домінантами, у форматі *загальнодискурсивної практики*, а також у нерозривній єдності з *мовною особистістю автора*, чий текстовий меседж презентує синтез наявного й нового теоретико-практичного знання з конкретної наукової галузі. Свідченням такого ракурсу вивчення наукового дискурсу є праці сучасних українських лінгвістів, зокрема В. Абашиної, Ф. Бацевича, С. Богдан, В. Борисова, С. Вакулєнка, М. Возняка, Л. Гнатюк, О. Гніздечко, М. Дем'янюк, А. Загнітка, Т. Космеди, В. Німчука, І. Фаріон, І. Чепіги, Л. Шевченко та ін.

Вихід на широку аудиторію монографії Галини Наєнко став результатом багаторічної праці дослідниці щодо осмислення й опису мовно-дискурсивних рівнів наукового тексту середньоукраїнського періоду, що є непростим пошуковим завданням з огляду на діахронійну специфіку об'єкта дослідження. Широта залучених до аналізу аспектів (жанровий і міждисциплінарний вимір наукових текстів, їх лексико-семантична, зокрема термінологічна організація, дискурсивні особливості) свідчить про масштабність дослідницької мети авторки, прагнення панорамної інтерпретації наявного текстового матеріалу відповідно до сучасних методологічних засад аналітики мовно-мовленнєвого досвіду. Рецензована праця є логічно вибудованою, вдало структурованою, чітко й доступно викладеною розвідкою, що репрезентує етапи становлення національного наукового дискурсу як когнітивно-комунікативної парадигми.

Представлена в монографії інформація є системою ґрунтовно вивчених й описаних наукових текстів XVI–XVIII ст., що належать до таких жанрів, як науковий трактат, філософський і полемічний тексти, катехізис, словник, теологічний текст та ін. Додає ваги й розгорнутий галузевий формат давніх джерел — філософська, полемічна, академічна, теологічна, катехетична,

природнича література, що додало переконливості авторським міркуванням й узагальненням щодо тих чи тих особливостей творення й функціонування наукових текстів означеного періоду.

Серед таких особливостей актуальним для сучасних дослідників є питання вербалізації в науковому тексті фрагментів старого й нового знання. Оскільки будь-яка наука синтезує ці два гносеологічні рівні наукового пізнання, то цікавим для мовознавців є текстові тактики й технології цього синтезу, реалізовані в межах дискурсивних тенденцій доби. Авторка монографії вдало імплантує аналіз наукових текстів середньоукраїнського періоду у формат сучасних аспектів дослідження «старе – нове знання», що є маркером комунікативного виміру наукового тексту будь-якого періоду. Взаємодія старого й нового знання сприяє діалогізації наукової професійної комунікації.

Одним із текстових складників спадковості знання є інтертекстуальність, яка, як свідчить Г. Наєнко, була характерною ознакою українського наукового тексту ще в ранні часи його становлення й розвитку (прецедентні тексти Святого Письма, згадки й покликання на знакових філософів античності, науковців-сучасників, цитації). Авторка ґрунтовно аналізує текстові категорії наукового тексту середньоукраїнського періоду, виокремлюючи інтерекстуальні зв'язки й типи інтертекстем в аналізованих джерелах, з'ясовуючи методологічні засади творення власне наукових, навчальних і полемічних текстів, встановлюючи закономірності дискурсивного співіснування «старого» й «нового» знань на всіх рівнях тексту (від заголовку до змісту); коментуючи комунікативно-прагматичні особливості наукових текстів з огляду на діалогізм наукового дискурсу як його основну рису, зокрема категорію адресантності в науковому тексті, категорію оцінки та ін.

Акцент, поставлений авторкою монографії на категорії оцінки, реалізованої в науковому тексті, підтримує й розвиває положення про те, що оцінка є органічним прагматичним складником наукової комунікації, об'єктивуючи індивідуальну рефлексію науковця щодо досліджуваних явищ (на противагу тим, хто не припускає точок перетину *ratio* й *emotio* в науковому висловлюванні). Як свідчить рецептивна практика, науковий текст, у якому оціночний модус латентний або відсутній зовсім, – не провокує відповідну активність критичного мислення адресата, позбавляючи його інтелектуальної напруги, а головне, нівелюючи світоглядно-дослідницьку індивідуальність автора-вченого, його науково-ціннісну парадигму.

Вартісним є висвітлення в монографії питання термінологічної організації наукових текстів заявленого періоду, що порушує питання про становлення національної наукової метамови, невід'ємним складником якої є термін. Оригінальною, на нашу думку, є обсервація терміна як репрезентанта нового знання крізь призму когнітивних і концептуальних зрізів наукового осягнення й опису буття тогочасними вченими. *Розум, самопізнання, слово, текст, смисл* – стали визначальними світоглядними концептами в науковій картині світу досліджуваного періоду, зумовивши систему провідних термінів як імен (номенів) головних наукових концептів.

Читаючи подану монографію, усвідомлюєш цілісність і неперервність українського наукового дискурсу в часі й просторі, його ментально-національну своєрідність і разом із тим універсальність, витоки якої в загальноєвропейському філософському досвіді осмислення фізичних і метафізичних рівнів буття, їхньої теоретико-практичній інтерпретації. Наукова вартість цього монографічного дослідження безперечна, адже занурення у хронологічно віддалений фрагмент наукового знання, спроба його детального лінгвістичного аналізу й опису забезпечує й уможливорює форматування єдиного діахронічно-синхронічного дискурсивного простору в межах національної традиції, де конкретизується загальне й часткове, «чуже» й «своє», простежується спадковість й окреслюється перспективність.

Звичайно, у межах однієї книги неможливо повно й вичерпно подати інформацію про досить різноаспектний вимір давнього наукового спадку, як загалом неможливо остаточно осмислити й описати феномен інтелектуальної потужності людини, її здатність збагнути закони Всесвіту ресурсами мисленнєвої діяльності. У цьому й криється притягувальна сила наукового поступу – невичерпність об'єктів пізнання. Тож кожен із розділів і параграфів монографії Галини Наєнко може стати для дослідників точкою нового наукового пошуку й нових відкриттів.